

„számon-tartva”

kiállítás

a kommunista egyházüldözés

pap áldozatairól

Kiadó
Laczkó Dezső Múzeum

A kiállítás kurátora és az ismertető szerkesztője
Tikovits Ernő

a veszprémi kiállítás kurátora
Dr. Pilipkó Erzsébet

A kiállítás védnöke
Dr. Navracsics Tibor
Közigazgatási és Igazságügyi miniszter

Tördelés
Tikovits Frigyes

A fotókat a **Kalocsai Érsekség** bocsátotta
rendelkezésünkre

ISBN 978-963-9938-14-4

Támogatók:

Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium

SZENT
István
R Á D I Ó

TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

Magyarországon már 1945-től, a szovjet megszállást követően folyamatosan érték retorziók az egyházi személyeket, papokat, szerzeteseket. Anélkül, hogy bűncselekményt követtek volna el, internálták, vagy börtönbe zárták őket. Emellett megfigyelték és ellenőrizték az egyházak képviselőit. A szovjet megszállás után a „klerikális reakció” a szocializmus építését akadályozó „erők” gyűjtőfogalma lett. Az 1948-ban létrejött kommunista diktatúra egyik célja az volt, hogy felszámolja a vallásosságot és az egyházakat.

Valamennyi egyházat sújtotta 1946-ban számos egyházi egyesület, így a cserkészszövetség betiltása is. A legnagyobb csapás azonban a felekezeti iskolák államosítása volt 1948-ban. Ezzel az egyházat megfosztották társadalmi befolyásának egyik legfontosabb bázisától. Ehhez az évhez köthetik Mindszenty József bíboros letartóztatása is.

1950 nyarán került sor a szerzetesrendek feloszlására. Érdeklükben ült tárgyalóasztalhoz a püspöki kar küldöttsége a pártállam képviselőivel. Végül Grósz József kalocsai érsek aláírta a magyar állam és az egyház közötti egyezményt, mely szerint a szerzetesrendek többségének működését az állam nem engedélyezi.

Ezen túl drasztikus lépésekkel is igyekeztek korlátozni az egyházak működését; papok és szerzetesek ezreit szórták szét, börtönözték be vagy végezték ki, papnevelő intézeteket szüntettek meg és megszervezték a fennálló rendhez hű békepapi mozgalmat, melyhez zömében csak kényszerből csatlakozott a papság. Az egyházak működésének ellehetetlenítését elsősorban az Állami Egyházügyi Hivatal volt hivatva végrehajtani.

A hatvanas években az általános nemzetközi enyhülésnek, a Kádár-rendszer konszolidációjának, valamint a vatikáni reformpolitikának köszönhetően puhatolódzó megbeszélések kezdődtek a Vatikánnal. Ezek eredményeképp született meg a magyar állam és a Szentszék között 1964-ben aláírt „részleges megállapodás”. A „klasszikus” Kádár-korszakot már egyértelműen annak az elvnek a megvalósítása jellemezte, hogy amíg az egyház létezik, fel kell használni. Ez jellemezte az állam és az egyház viszonyát az 1990-es rendszerváltozásig.

TÁVOLA HAZÁTÓL

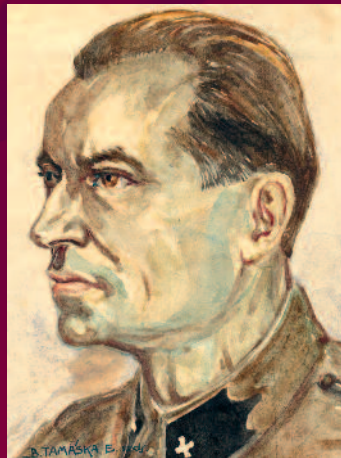
Magyarországon legkorábban talán azok a papok ismerkedtek meg a háború utáni egyházüldözéssel, akik hadifogságba kerültek vagy elítélve a Szovjetunióba internálták őket.

Hadifogságba kerülni persze nem tekinthető egyházüldözésnek, főleg ha harci cselekmények során tábori lelkészként kerül fogságba az illető, ahogy ez **Dr. Balogh Istvánnal** (1917-2002) történt 1945 májusában. Azonban hamar kiderült, hogy hivatásához méltó viselkedése szálka fogvartói szemében. Rettenthetetlen jellemének bizonyítéka, hogy kiharcolta a halottak koporsóba való temetését, és ha kellett, a latrinaárokban állva gyóntatta a hadifoglyokat. Hat év alatt a Szovjetunió több lágerében is megfordult. A táborokban társaival együtt többször éhségstrájjkkal vívták ki jogaikat és a misézés lehetőségét. Ezekben a csatározásokban élen járt, amit azzal jutalmaztak, hogy Voronyezsből az utolsó transzporttal 1951-ben hazakerülve, két és fél évre az ÁVH börtöneibe és internáló táboraiba került. Ott válogatott kínzásokkal gyötörték. Az ellene készített koncepciók perben azzal vádolták, hogy a lágerben a Vatikán számára kémkedett. 1953-ban szabadult. A rendőrség továbbra is figyelte, és a paptársainak küldött prédikációvázlatok miatt zaklatták, beidézték, megverték. Megalkuvást nem ismerő, a békepapságot elítélő magatartása miatt egyházi

Balogh István tábori-lelkész bőröndje, melybe az elhunyt katonák dögcéduláit gyűjtötte, majd szabadulása után széthordta őket az országban

Növényi festőanyagokkal fogságban készült kép Balogh Istvánról

Szerednyei János bankjegyei, melyeket a hazatérés reményében őrzött a vorosilovkai szénbányákban

Szerednyei karszalagja, rajta a feirat: Pap Bátyuska

Placid atya dobozkája, melyben az oltáriszentséget őrizte fogsága éveiben

feletteseinek is sok kellemetlenséget okozott. Leghosszabb ideig Göncön szolgált. Lágerkapcsolatain keresztül minden hozzáfordulón segített, amiért nem várt halát. Több mint 500 autót szerzett azoknak, akiknek erre szükségük volt.

A fiatal bencés szerzetes **Oloffson Placid** (1916) nyilvános előadásai, karizmatikus egyénisége, papi és tanári tevékenysége nem kis részben járult hozzá a kommunista párt 1945-ös budapesti választási vereségéhez. Későbbi választási esélyeiket javítandó ezért ellenzéki politikusok és minden olyan személy kiiktatásával, bebörtönzésével próbálták biztosítani, akik számottevő erőt jelentettek az ideológiai osztályharcban. Számos pap és szerzetes mellett ez a sors várt Placid atyára is.

Mivel a magyar törvények szerint nehezen találtak rajta fogást a szovjet katonai bíróság ítélte el tíz évre és a Szovjetunió büntetőtáborába került. Ott döbbsent rá, hogy papként és emberként legfőbb feladata egy ilyen világban az, hogy társaiban tartsa a lelket és a túlélés reménységét. Titokban papi tevékenységét is folytatta; misézett, gyóntott. Isten pedig számtalan alkalommal csodálatos módon megsegítette őt. Így misézhetett a Moszkvai Izraelita Hitközségtől kapott macesszal vagy dolgozhatott portréfestőként, ami nemcsak az embertelen fizikai munkától, de a biztos haláltól is megmentette a végletekig lesóványodott Placid atyát. Hazatérve fizikai munkás lett, mert rendjébe nem térhetett vissza. Dolgozott ládagyárban, moso-

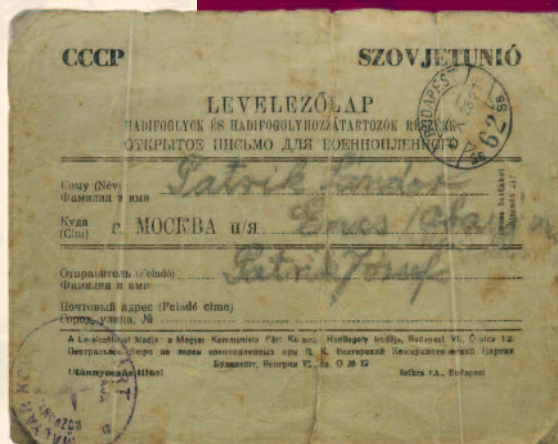
dában és betegszállítóként is. Szívesen mondogatja: „A Szovjetunió már eltűnt, de én még itt vagyok”.

„A magyar Kolbe atya”, talán nem túlzó ez a megnevezés **Szerednyei János** (1920–1947) tartalci káplánra, aki fiatalon, mások helyett vállalta a szovjet lágerélet megpróbáltatásait. A szovjet katonák 1945 januárjában kezdték összeszedni a környékbelieket egy kis „málenkij robotra”, ami jelentésével ellentétben (kis munka), általában több éves rabszolgalétet jelentett valamelyik szovjet munkatáborban. Szerednyei János káplán önként jelentkezett, hogy elkíséri híveit egy „három napos” munkára. Így került az ukrainai Vorosilovka szénbányáinak egyikébe, ahol papi hivatásához hűen igazi lelkipásztorként működött a foglyok között. Titokban misézett, gyóntatott, szolgált a betegeket. Az éhség és a túlhajszolt, embertelen körülmények között végzett bányamunka azonban felőrölte erejét. Egy nap, amikor már jártányi ereje sem volt egy csillével próbálta felhúzatni magát a bánya mélyéből. A csille azonban visszazuhant vele, kioltva fiatal életét. Tisztelete oly nagy volt nemcsak a táborlakók, hanem a láger őrei és a helyiek között is, hogy az elhunyt foglyok közül egyedül ő részesült koporsós temetésben.

Patrik József (1917–2007) is azoknak a papoknak az egyike, akik elkísérték híveiket a szovjet lágerek

Patrik József bányászlámpája és szüleinek írt levelezőlapja

Fogolytársak által készített miseruha, melyhez az anyagot ágyneműhuzat szolgáltatta

Oltárszentségtartó Galambos János misefelszereléséből

poklába. 1945 januárjában önként követte a vorosilovkai szénbányákba a Rátkáról „málenkij robotra” elhurcolt sváb lakosokat. Közel ezredmagával volt az 1223. számú láger foglya, ahol hitéből fakadóan türelmesen hordozta keresztjét. Papi hivatását, a szintén vele egy lágerben raboskodó Szerednyei Jánossal, csak titokban gyakorolhatta; misézett, gyóntatott, ellátta a beteget, sőt még újszülöttet is keresztelt. Ő tette el a bányaszerencsétlenség következtében meghalt paptársát. 1947 októberében került újra Magyarországra. Közel száz személy sosem tért vissza Vorosilovkáról.

Galambos Jánost (1906–1966) máropapi plébánosként sorozták be a táborigazgatásra. Társaival együtt ő is fogságba esett a doni áttörésnél és három évet töltött a Szovjetunió foglyotáborában. Misefelszerelése egy aknátalalat következtében megsemmisült. A fogságban társai készítettek neki egy teljes misefelszerelést. Papi szolgálatát hűségesen ellátta, misézett, gyóntatott még a tifusztól gyötört is négykézláb mászott a haldoklókhöz, hogy feloldozza őket és ellássa a szent útravalóval. A lágerkörülmények között sokat szenvedett, de haláláig gyakran emlegette, hogy inkább lenne ő a Szovjetunióban, mint a szovjetek Magyarországon.

A KOMMUNIZMUS ÉS AZ ORTODOXIA SZORÍTÁSÁBAN

Kárpátalján az 1944-es megszállást követően azonnal megkezdődött a kommunista hatóságok kíméletlen támadása a ruszin nemzetiség és az identitásukat fenntartó görög katolikusok ellen. Papjait és híveit a Rómától való elszakadásra és a pártirányítás alatt álló pravoszláv egyházba való átlépésre próbálták kényszeríteni, az ellenálló papokat bebörtönözték, meggyilkolták.

Boldog Romzsa Tódor (1911–1947) püspök kezdettől ellenállt a szovjet hatóságok nyomásának. Egy templomszentelésről tartott hazafelé, amikor lovas kocsiját katonai teherautóval legázolták, majd a sebesülteket vasdorongokkal agyba-főbe verték. A súlyosan sérült főpap kórházba került, ahol egy óvatlan pillanatban egy álruhás „nővér” mérgezett injekcióval megölte. A föld alá kényszerített egyház vezetését ezután a korábban titokban felszentelt püspökök látták el.

Már életében legendák szövődtek **Orosz Péter** (1917–1953) titokban felszentelt püspök alakja köré. Éveken át faluról falura bujkálva magánháznaknál végzett lelkipásztori szolgálatot, szervezte az egyház föld alatti életét. Végül egy rendőr felismerte, letartóztatta és egy út menti keresztnél pisztollyal tarkón lőtte.

A másik neves püspök **Chira Sándor** (1897–1983) volt, akit 25 év szibériai kényszermunkára ítélték. 1956-ban, szabadulása

Romzsa Tódor az ellene elkövetett merénylet során viselt sálja. A vérfoltokat Puskás László felesége mosta ki, de a püspök már nem viselhette.

Chira Sándor titokban bemutatott miséihez szánt kenyérkockák

után egy évvel ismét letartóztatták és illegális papi tevékenység vádjával bíróság elé állították. 5 évet kapott. Szabadulása után a kazahsztáni Karagandába költözött, ahol haláláig a száműzött kisebbségek lelkipásztoraként működött.

Nemcsak a főpapság, hanem az alsóbb papság és családtagjaik is kivették részüket a megpróbáltatásokból. Közéjük tartozott **Puskás László** is (1910–1969) akit, mivel megtagadta az átlépést az ortodox egyházba 25 év munkatáborra ítélték. Kazahsztán rézbányáiban raboskodott. A munkába belerokkanva beteglágerbe került. 1956-ban szabadult.

Szabó András (1894–1957) is 25 év munkatáborra ítélték, de öt éven belül egészsége felmondta a szolgálatot. Bár kiszabadult, de kiheverni nem tudta az átélt megpróbáltatásokat.

Dr. Ortutay Elemér (1916–1997) az ungvári illegálisan működő görög katolikus teológiai főiskola rektora is megismerhette a vorkutai szénbányász elítéltek életét. Onnan hazatérve, bár fizikai munkásként dolgozott, de titokban tovább folytatta papi és teológiai tanári munkáját. 21 főt készített fel az egyházi szolgálatra.

Az ártatlanul elítélt 129 pap közül 30 nem látta viszont szeretteit. Az életben maradtak amnesztíával térhettek haza 1955–56-ban és titokban folytatták szolgálatukat. Ha a titkosszolgálat tetten érte őket, akkor újabb kényszermunkatábor várt rájuk.

Puskás László táborban vezetett naplója

Szabó András misézéshez használt kényszermunkatáborbeli kanala

Papucs és ernyő, melyeket Bernát atya Kínából hozott. Ezek árusítása is hozzájárult a misszió fenntartásához.

10

FERENCESEK MEGPRÓBÁLTATÁSAI

Mivel a ferencesek a világháború idején tanúsított hősies helytállásuk miatt nagy tekintélyre tettek szert, így nem véletlen, hogy a kommunista egyházzöldözés első vértanúja az ő soraikból került ki. Több mint negyven ferences szerzetest börtönöztek be, heten közülük vértanúk lettek.

1945-ben **P. Kiss Szaléz** atya (1904–1946) Gyöngyösön megszervezte a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget, amely a város fiatalságát fogta egybe. E szervezetben a kommunisták konkurenciát láttak, ezért Szaléz atyát 1946. április 28-án a templom elől elhurcolva letartóztatták. Azzal vádolták, hogy vezetője egy szovjet katonák meggyilkolására szerveződött fegyveres összeesküvésnek. Ennek előzménye, hogy néhány gyöngyösi fiatal, bosszút állt egy szovjet katonán nőrokonai megerőszakolásáért, majd tettüket Kiss Szaléznek gyónták meg. Az atyát a felismerhetlenségig verték, kínozták, de ő a gyónási titkot nem árulta el. P. Kiss Szalézt 1946. december 10-én a szovjet hadbíróóság ítélete alapján végezték ki Sopronkőhidán. Azóta a gyónási titok vértanújaként tisztelik.

Károlyi Bernát (1892-1954) 1929 és 1938 között a magyar ferencesek kínai missziójának alapítója és vezetője volt. Missziós tevékenysége során elhagyott, magatehetetlen betegeket ápolt, árvaházat alapított családjukból kitett lányoknak. Iskolát, orvosi rendelőt létesített, megszervezte a környék

lelkipásztori szolgálatát. 1938-ban visszajött Magyarországra, ahol a misszió anyagi támogatásának szervezésén dolgozott, újságkiadással foglalkozott. A zsidó deportálások idején a kecskeméti rendházba fogadta be az üldözötteket. A szovjet front előretörésekor a város köztisztviselői elmenekültek. Ezután ő irányította a várost, vezette a kórházat, összeszedte a betegeket, és ingyenes konyhát nyitott a menekülteknek. 1945-ben tiltakozott a kommunista rendőrség embertelen túlkapásai miatt, amelyekkel a börtönbe vetetteket megalázták, ezért rövidesen őt is letartóztatták és államrendelleni szervezkedés ürügyén, bizonyíték nélkül elítélték. A beismerő vallomásra fizikailag és pszichikailag kényszerítették. A börtönben őt is kegyetlenül kínozták, de Bernát atya mindig megőrizte jószágát. Titokban gyóntatta és bátorította sorstársait. 1954-ben a börtönben érte a halál.

A hívő emberek azon vágya, hogy eljuthassanak a Szentföldre a múltban ritkán teljesülhetett. Ezért érlelődött meg **Majsai Mór** (1891-1987) ferences atyában a Magyar Szentföld megvalósításának terve. A templom mellé kolostor és múzeum is épült. A Magyar Szentföld sorsa azonban meg volt pecsételve. 1951-ben az ÁVH az ott élő szerzeteseket letartóztatta az épületekre pedig lakat került. A következő évtizedekben iskola, csomagolóüzem és levéltári raktár működött benne. Mór atya 6 évet töltött börtönben.

11

A Magyar Szentföld egy ellipszis alakú templom köré épített 21 kápolnában mutatta volna be Jézus földi életének főbb helyszíneit. A befolyt adományokból el is kezdték az építkezést, amely még a háború alatt, sőt az azt követő szűkös években is folytatódott. Képünkön gipsz makett a tervezett születés barlangjáról.

Titkos fogadalmakhoz használt régi pálos habitusdarab és börtönben, villanydrótból készített rózsafüzér

PÁLOSOK ÉS A KATAKOMBACSERKÉSZET

A kommunista hatalom 1950-ben betiltotta a pálos rend működését is. Miután a rendet feloszlatták nem kerülhette el sorsát az általuk működtetett Sziklatemplom sem. 1951. március 26.-án húsvéthétfőn éjjeltájban az Államvédelmi Hatóság emberei betörték a budapesti pálos kolostor ajtaját. Vandál kezek összetörték mindent, oltárokat, szobrokat, templomi berendezési tárgyakat. Ezzel kezdetét vette a pálosok keresztútja, számos vértanú és hitvalló került ki a pálosok soraiból. Tizenkét szerzetest néhány civillel együtt 150 év börtönre ítélték, ám a szerzetesrend titokban mégis tovább élt.

A legismertebb vértanú **Vezér Ferenc** atya, (1914–1951) aki pálos-szentkúti házfőnökként 1944-ben a tanyai férfiakból védőőrséget szervezett a szovjet katonák garázdálkodása ellen. Ezt használta fel az ÁVH néhány évvel később, hogy harminc szovjet katona meggyilkolásának vádjával letartóztassa. Az állandó verések és kezelések miatt, végül egy katona megölését vallotta be annak reményében, hogy elkerülheti a Szovjetunióba deportálást. Ennél rosszabb következett be; halálra ítélték.

Ács Ferenc István (1912–1951) is a pálos vértanúk sorában foglal helyet, bár halálának körülményei teljesen ma sem tisztázottak. A szerzetesek deportálását majd letartóztatását sikerült elkerülnie, de egy hajnalon holtan találták egy vasúti kocsi kerekei alatt. Az ÁVH balesetnek igyekezett beállítani a halálesetet, de a boncoláskor kiderült, hogy az áldozaton lőtt sebek vannak.

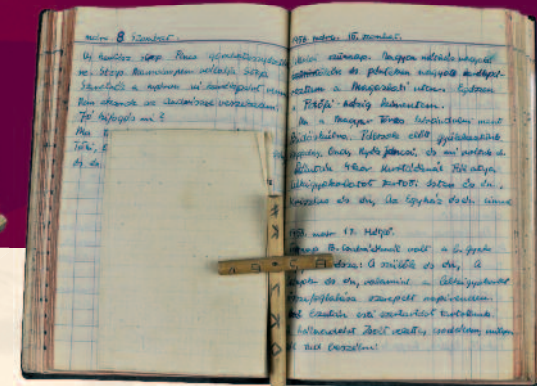
Kovács Ferenc Imre atya kerékpárkormányra helyezhető rózsafüzére

Aczél László Zsongor atya sziklatáborbeli naplója

Írógép, melyen a pálosok illegális iratai készültek

Igazán megdöbbentő **Kovács Ferenc Imre** (1932–1958) gencsapáti káplán vértanúsága is, akit többek között a pálosokkal fenntartott titkos viszonya és édesapja háború utáni antikommunista tevékenysége miatt rendszeresen félholtra vertek a rendőrök. A kialakult szövédmények okozták halálát.

1945 után a kommunista hatalom feloszlatta a Magyar Cserkészszövetséget is, tagjait pedig az úttörő mozgalomba akarta kényszeríteni.

Az ez ideig működő katolikus lelkületű cserkészcsapatok több elkötelezett vezetője úgy gondolta, hogy a cserkészlet lényegét jelentő cserkészfogadalmukat; az Isten, haza és embertársak iránti önkéntes elkötelezettségüket nem adják fel. Ezért a cserkészertörvény szellemében föld alatt folytatták a cserkészéletet.

A katakombacserkészlet legszervezettebben Pécsen valósult meg Arató László és Ivasivka Mátyás cserkészvezetők irányításával. A két csapat 1953-ban Sziklatábor néven egyesült, az akkor börtönből szabadult **Bolváry Pál** (1926-2001) pálos atya lelki vezetésével. A Sziklatábor több önálló fiú és lány kis közösségből állott, amelyek titokban összejöveteleket, kirándulásokat és a lakásokon hittanórákat tartottak, nyáron táborokat rendeztek. Tevékenységüket átszötte a hallgatás törvénye. A vezetők lebukása 1961-ben történt. „Titkos és illegális cserkészkedés” miatt Bolváry atyát hat év börtönre ítélték.

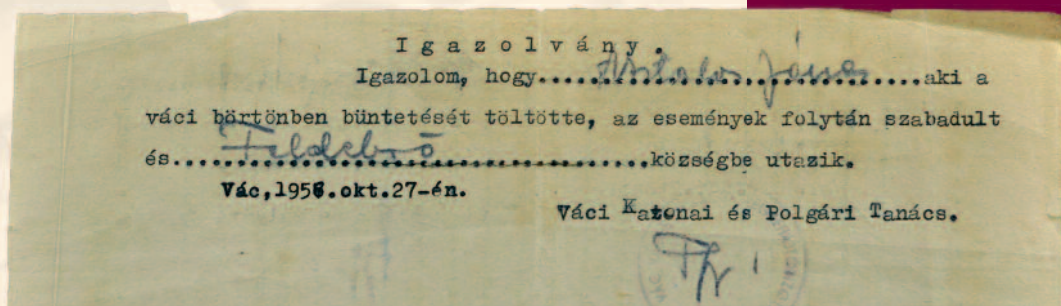
KOHOLT VÁDAK, „VÉLETLEN BALESETEK”

„A rendőrgyilkos pap”. E néven vált ismertté **Asztalos János** (1911–2004) plébános, akinek neve összeforrott Pócspetrivel. Az egyházi iskolák államosítása idején, 1948. június 3-án Pócspetri lakosai a község háza udvarára vonultak, s ott egyházi énekeikkel, imáikkal igyekeztek befolyásolni a községi vezetőséget, hogy iskolájukat ne vegyék el a katolikus egyháztól. A kivezényelt két rendőr egyike véletlenül, saját puskájával agyonlőtte magát. A megjelent ÁVH-katonák többeket letartóztattak, a falu felnőtt férfi lakosságát végig verték, hárman belehaltak sérüléseikbe. A pert hatalmas sajtónyilvánosság övezte, s a megjelent tudósítások a katolikus egyház, a „klerikális reakció” társadalomra veszélyes voltáról igyekeztek meggyőzni a közvéleményt. A rögtönítélő bíróság Királyfalvi Miklós jegyzőt és Asztalos Jánost halálra ítélte. A plébános esetében az ítéletet a köztársasági elnök életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta. Közel négy évet töltött magánzárkában. Hogy szellemi épségét megőrizze emlékezet-

Asztalos János kenyérbéلبől készült rózsafüzére

Börtön-elbocsátó Asztalos János számára

Nagy Ferenc atya kistarcsai csajkája és titokban végzett misézéseinek kellékei, melyek egy nagyobb gyufásdobozban elférnek.

ből misézett, gondolatban minden nap meglátogatta plébániája egy-egy tagját és WC papíron titokban francia szótárt állított össze. 1956-ban a forradalom idején szabadult, majd a megtorlások idején Jugoszlávián keresztül Rómába emigrált.

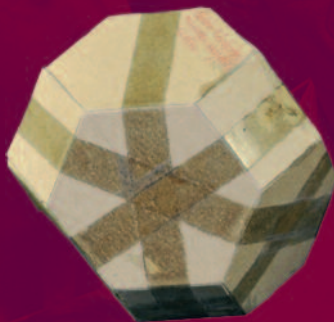
1948 nyarán egy paptársát segítette ki **Nagy Ferenc** (1920-2012) a bács-kiskun megyei Fajsz községben. Mise után ő is elment a kommunista párt által szervezett aratási ünnepre, mely a helyiek érdektelensége miatt kudarcba fulladt. A Pócspetri eset után törvénybe iktatták, hogy ha bárhol szembenállást tapasztalnak a kommunistákkal szemben, a helyi papot teszik érte felelőssé. Néhány nap múlva a rendőrség demokrácia elleni izgatás vádjával letartóztatta és a bíróság két évre elítélte. A külvilágtól elzárva a „legveszedelmesebb” politikai foglyok közé került. Miután váci börtönbüntetését letöltötte Kistarcsára internálták, mert a diktatúra szabadlábra helyezését államvédelmi szempontból veszélyesnek találta. Bár idegeit nagyon megviselték a börtönévek és sokáig mezőgazdasági munkásként és illegális kiegészítőlelkészként dolgozott, mégis azt vallja, hogy

a Jóistennek az volt a terve, hogy a börtönbe került sok embernek személyében legyen segítője, erősítője, halálra való előkészítője. A hatvanas években csatlakozott a titokban működő Szalézi rendhez.

A Szalézi rend Clarisseumnak nevezett árvaházát, a többi katolikus intézethez hasonlóan feloszlatta a kommunista rendszer. Ebben az intézetben dolgozott **Sándor István** (1914-1953) testvér. Amikor az Államvédelmi Hatóság állományát 1949-ben 30 000 főre duzzasztotta, az árva- és a munkásgyermek látszólag a legmegbízhatóbb személyeknek, akikből jó ávóost lehet nevelni. Ezek a fiatal tisztek az árvaház államosítása és a szerzetesek elűzése után is kapcsolatot tartottak volt lelki vezetőjükkel, Sándor István testvérral, aki időközben egy mosóporgyárban helyezkedett el. A gyárban a fiatalok körében végzett nevelő munkáját még kitüntetéssel is elismerték. Amikor azonban kiderült, hogy illegális hittan csoportjának még ávós tagjai is vannak, akkor a katonai bíróság a csoport tizenhat tagját, köztük Sándor István testvért és Ádám László szalézi tartományfőnököt összeesküvés vádjával letartóztatta. A koholt vád szerint Sándor István fegyveres csoportot, összeesküvést szervezett az állam megdöntésére. Bár korábban lehetősége lett volna Ausztriába menekülni ő mégis maradt, vállalva a vértanúság kockázatát. A csoport tagjaira a börtönbüntetések mellett három halálos ítéletet is kimondtak és végrehajtottak. Egyikük a vallatások során halt meg. Rabtársai tanúsítják, hogy a halálos ítélet tudomásulvétele után is a békét sugározta, s ő tartotta a hitet a többiekben is. Boldoggá avatása folyamatban van.

Endrédy Vendel (1895-1981) a győri bencés gimnáziumban töltött évek alatt érlelődött meg hi-

Szellemi képességeinek megőrzése céljából Endrédy Vendel papír testeket készített a börtönben

Babérlevél börtönbeli krumplicsokoládéből

Debreczeni Sixtus kerékpárja a baleset után. Lent. Az elgázolt atya holttestét fedő lepedő, mellyel az áldozatot az utcán letakarták. Ezeket a tárgyakat évtizedekig ereklyeként rejtegette híve Ambrus Adrienn.

vatása a papi és a tanári pálya iránt. 1917-ben lépett a ciszterciak közé. Matematika-fizika szakos tanári évek után választották meg a rend apátjának. Személyéhez fűződik a rend megújítása, lelki, szellemi, gazdasági felvirágoztatása. A háború alatt sok üldözöttet menekített és nyújtott védelmet a hozzáfordulóknak a zirci monostor pincéiben. A következő években pedig az ő helyállása adott erőt nemcsak a ciszterci rend tagjainak, de a többi szerzetesrendnek is. 1950. október 29-én tartóztatták le és 8 hónapi embertelen kínvallatás után 14 évi szabadságvesztésre ítélték. A vád pedig így hangzott: hazaárulás, kémkedés, szervezkedés, valutázás. Hat évet töltött magánzárkában, megfagyott kézzel-lábbal, kihullott fogakkal, de töretlen hittel és lélekkel szabadult az 1956-os forradalom idején. Utolsóként, mert még a nyilvántartásban sem szerepelt. A forradalom után visszakerült a börtönbe, de egészségi állapota miatt hamarosan Pannonhalmára, az idős szerzetesek otthonába internálják. Itt élt haláláig. Börtönéveiről így vallott: „*Nem adnám oda a hatévi börtönélet szenvedéseit semmi földi kincsért. Valami óriási értéktöbbletet kaptam. Nem tudok haragudni senkire bántóim, kínzóim közül. Szeretek értük imádkozni úgy szívből, igazán.*”

1935-ben lépett a ciszterci rendbe, **Debreczeni Sixtus** (1917-1954). Kiképzése alatt Bolognában és a Sorbonne-on tanult. Tanári és plébánosi évek után 1948-ban került a ciszterci templom plébánosaként Egerbe. Itt fellendítette a hitéletet, családközösségeket

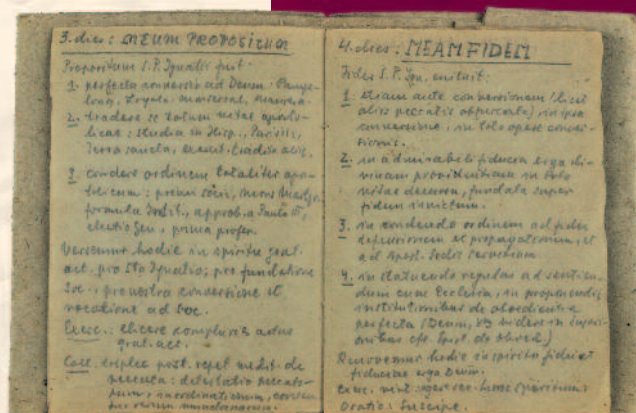
alakított és megszervezte az öregek és a szegények gondozását. A nyári lelki napokon és a plébániai kirándulásokon sok százan vettek részt. A szerzetesrendek feloszlatása után megtiltották papi működését. Kertészeti napszámósként dolgozott miközben egy nyomorult albérleti szobában húzta meg magát. Ez idő alatt megszervezte és irányította a magánházaknál történő illegális hitoktatást, misézést. Rendőri felügyelet alatt állt, a hatalom többször megfenyegette és nem egyszer kíséreltek meg merényletet ellene. Végül 1954. február 21-én egy katonai személygépkocsi halálra gázolta. A hír mindenkit megdöbbenett, az emberek a sötétségben és a későbbi napokban is felkeresték a tragédia színhelyét, a járda szélén hangtalanul imádkoztak. Mindenki meg volt győződve, hogy nem véletlen baleset történt. Nem engedélyezték Egerben megadni neki a végtiszteességet. Székesfehérvárott temették el.

A hazai papság soraiban elsőik között vallotta **Pálos Antal** (1914–2005), hogy Istent nemcsak tettekkel, hanem szenvedéssel is lehet szolgálni. A kommunizmus alatt ő sem élhette tovább papi és újságírói életét, mint a jezsuiták folyóiratának a Szív újságnak a szerkesztője. 1951-

Mécs László
misefelszerelése.
Kehelyként egy
nyeletlen kanál
szolgált.

**Pálos Antal em-
lékezetből leírt
miskönyve, a
börtönbeli misézé-
sek egyik kelléke**

Vízváry László
(1919–2003) az is-
kolák államosítása
után Endrődre ke-
rült. Miután egyik
hívének segített az
aratásban egy
újságcikk azzal
vádolta meg, hogy
a parasztokat a
termés elpusztítá-
sára uszította.
A keletkezett poli-
tikai vihar elől
rendfőnöke Buda-
pestre hívta. Báb-
csoportjának
működését azzal a
feltétellel engedé-
lyezték, hogy ne
csináljon vallásos
és államellenes
propagandát.

ben lett az illegalitásban működő rend titkos tartományfőnöke. Az illegalitásban is kiterjedt lelkipásztori munkát végzett főként a diákság körében. Egy lelkipraktikum alkalmával tartóztatta le a rendőrség 1954-ben, és a bíróság 17 év börtönre ítélte. Ez alatt a börtönben és a szénbányában is folytatta papi tevékenységét. Az 1956-os forradalom alatt szabadult, de egy év múlva ismét bebörtönözték. Fogva tartói megpróbálták beszervezni, de ő minden kísérletnek ellenállt, hogy besúgó legyen. Szabadulása után egy szociális otthon lelkészeként működött.

A két világháború közötti vallásos líra legnépszerűbb, leghatásosabb egyénisége volt **Mécs László** (1895–1978). Élete jelentős részét a Felvidéken és Kárpátalján töltötte. 1923-ban adta ki első kötetét, s ezután kezdte meg vándor előadókörútjait, melyek nagy népszerűséget szereztek költészetének és személyének. A háború után nemcsak az irodalmi életből szorították ki, de szó szerint bujdosni kényszerült, először a bakonybéli bencések fogadták be majd az erdészet munkatársai bújtatták. Ezután Pannonhalmán élt. Itt tartóztatta le az ÁVH 1953-ban, majd ezt követően az öt rejtegető paptársaival együtt súlyos börtönbüntetésre ítélték. Röpiratok terjesztése vádjával 10 évi börtönt kapott. 1956-ban hátralévő büntetésének elengedésével szabadult, és újra lelkipásztori tevékenységet folytatott: rendszeresen prédikált az óbudai plébániatemplomban. Miután azonban tömegek hallgatták, Pannonhalmára, a papi szociális otthonba küldték. Ott is hunyt el.

FŐPAPOK A VÁDLOTTAK PADJÁN

Az utókor, főként a kommunista történetírás hatására ma sem ismeri és ismeri el eléggé az egykor országos híré ferences főpapot, **Zadravecz Istvánt** (1884-1965). A két világháború közötti időszakban volt tábori püspök, hitszónok, lapszerkesztő és életének minden területén hazafias beszédeivel, közszerepléseivel, a nemzeti öntudat és az első világháború utáni területi revízió ébrentartásán fáradozott. Rendtársaival együtt ezeket mentett meg a biztos haláltól a zsidóüldözések idején. Egy rádió beszéde alapján, háborús és népellenes bűncselekmény elkövetésével vádolva, a kommunisták a szovjet hatóságok kezére adják, ők azonban nem találták bűnösnek és szabadon engedték. Ellenfelei nem nyugodtak és első népbíróvási tárgyalásán, 1946-ban, 5 év börtönre ítélték. Embertelen körülményekkel és megalázó bánásmóddal akarták megtörni a beteg főpapot. 1947. október 8-án, a püspököt fellebbezés után szabadlábba helyezték.

Szabadulása után lakását elvették tőle. Néhány évig kis falvakban húzta meg magát, míg végül Zsámbékon lehetett kisegítő lelkész.

A hatalmat az 1945 őszen fokozatosan magukhoz ragadó kommunisták a kialakítandó proletárdiktatúrában csakis olyan, létszámában minimálisra zsugorított katolikus egyházat tudtak elképzelni, melynek vezetői készségesen teljesítik az állampárt akaratát. Tudták, hogy **Mindszenty József** bíboros, esztergomi érsek (1892-1975) nem az ő emberük, ezért letartóztatták. A fogságban testileg-lelkileg megkínózták, s hazug vádak alapján életfogytiglani fegyházra ítélték. 6 év börtön után megromlott egészsége miatt Felsőpetényben házi őrizetben tartották fogva. Az 1956-os forradalom idején kiszabadítása, érseki tisztének helyreállítása az egyik legáltalánosabban elterjedt követelés volt. A szabadságharc leverése után az USA nagykövetségén kért menedéket, ahol tizenöt évet töltött. Lelkiismereti kötelességének érezte, hogy a világban szétszóródott magyarokat hitükben és magyarságukban erősítse. Ezért munkába kezdett, hosszabb lelkipásztori utakat tett, hogy a világon szétszóródott magyarokat felkeresse.

Báró Apor Vilmos (1892-1945) győri püspöki székét 1941. március 2-án foglalta el. Nevét az igazságtalanul üldözöttek védelmében végzett te-

Zadravecz vált a földalatti egyház egyik oszlopává. Ő szentelte titokban pappá az állam által a szemináriumokból kizárt növendékeket. A képen a papszenteléshez használatos tárgyai.

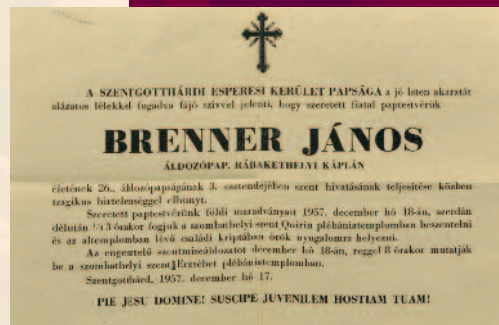
vékenységgel örökítette meg. Saját biztonságát is kockáztatva az erőszakos törekvésekkel szemben, mindent elkövetett az üldözöttekért. Amikor a háború elérte Győr városát, mindenkit befogadott és sok százan találtak menedéket a Püspökvárban. Számítva a brutalitás veszélyére, kijelentette: *“Egyszer úgy is meg kell halni, inkább ilyenkor adja oda az ember az életét”*. Ez be is következett, amikor részeg orosz katonák a pincében tartózkodó asszonyok és lányok közül százat el akartak vinni, ő pedig ellenállt. Három lövés érte, a legsúlyosabb a gyomrán. Halálát érezve közeledni, imádkozott papjaiért, híveiért, a szerencsétlen magyar hazáért és azokért, akik meglőtték, majd április 2-án éjfél után meghalt. Boldoggá avatására 1997. november 9-én került sor a római Szent Péter téren.

Az egriek körében nagy népszerűségnek örvendett **Kriston Endre** segédpüspök (1877-1960), akik, csak „püspök bácsi” néven ismerték és emlegették. A kommunista terror azonban őt sem kímélte. Első alkalommal 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején a kommün helyi vezetői – mivel érseke mellett kiállt – letartóztatták, hónapokig fogva tartották és súlyosan bántalmazták. Következő letartóztatására 1945. április végén háborús uszítás vádjával került sor. Az egri várban lévő internálótáborban heteken keresztül válogatott módszerekkel kínozták, ütötték-verték, éhezettették. Letartóztatásának híre eljutott Rákosi Mátyásig, aki leállította az eljárást, attól tartva, hogy a „klerikális reakció” egyik főfészkében lázadás tör ki. Ezután csendes visszavonultságban, a bántalmazások miatt kialakult egészségi problémáktól küszködve élt. Az ’56-os szabadságharc idején a forradalmárok bosszút akartak állni bántalmazóin, amire csak annyit felelt: „Már rég megbocsájtottam.”

'56 UTÁN AZ ÜLDÖZTETÉS FOLYTATÓDIK

Az 1956 utáni kommunista egyházüldözés legmegrázóbb esete a fiatal **Brenner János** (1931-1957) meggyilkolása volt. Két testvérehez hasonlóan ő is a papi hivatást választotta. Első állomáshelye Rábakethely volt. Itt végzett buzgó lelkipásztori munkáját nem jó szemmel nézték azok, akik az 1956-os forradalom leverése után legfőbb ellenségeiket az egyház papjaiban látták. Máig sem tisztázott körülmények között 1957. december 15-én éjjel sürgős betegellátás ürügyén kicsalták a plébániáról. Magához vette az Oltáriszentséget tartalmazó tarsolyát, és kíséreléssel elindult Zsida község felé. Útközben megtámadták és kegyetlen brutalitással, 32 készsúrással megölték, torkát átvágták. Vértanúhaláláról hosszú évtizedekig nem volt szabad beszélni.

Az '56 utáni megtorlás áldozata lett **Kenyeres Lajos** (1908-1957) is. Első és egyben utolsó plébánosi állomáshelye a szülőfaluja közelében fekvő Tiszavárkony volt. Működése egyik legfontosabb területének a hitoktatást tartotta; gyerekeknek írt katekizmust, prédikációit könyvben is megjelentette. Az ötvenes években félelem nélkül állt a földjüktől, vagyonuktól megfosztott, gyakran öngyilkosságba kergetett parasztek oldalára, de a Kádár Jánosnak és Jurij Andropov budapesti szovjet nagykövetnek írt leveleiben is felemelte szavát az 1956-os forradalmat követő

Brenner János gyászjelentése. A közel lakók hallották Brenner János utolsó szavait: „Ne bántsatok! Istenem segíts!” Nemcsak magát, hanem elsősorban az Oltáriszentséget védte. Papok kínzásánál gyakran hangzott el a kérdés: „Te is úgy akarsz járni, mint Brenner János?”

megtorlások ellen. Nem zárható ki, hogy ez pecsételte meg sorsát. 1957. február 28-án hazafelé tartott kerékpáron. A Tisza gáton hét ávós katona rontott rá, agyba-főbe verték, majd tarkón lötték. A közelben lakó gáttör hallotta könyörgő szavait: „Ne bántsatok, jóemberek!” Holttestét egy év múlva sodorta partra a Tisza Martfűnél. Található sírfelirata talán senkinek sincs: „A jó pásztor életét adta juhaiért.”

A Központi Szeminárium padjaiból számos vértanú és hitvalló került ki a kommunista egyházüldözés idején. Közéjük tartozott **Kuklay Antal** (1932) atya is. A forradalom alatt részt vett az Állami Egyházügyi Hivatal iratainak lefoglalásában és elszállításában, röplapokat szerkesztett és terjesztett. A szabadságharc bukása után pedig az ELTE joghallgatóinak segített a menekülésben. 1957-ben társaival együtt börtönre ítélték; tíz évet kapott. A börtönökben is pap maradt, titokban misézett, gyóntatott. Dolgozott a kötélverő üzemben majd a börtön fordítóirodáján. 1963-ban szabadult. Papi tevékenységet 1968-ig nem folytathatott, ez idő alatt különböző gyárakban volt segédmunkás. Később könyvtárosként, muzeológusként működött. Köröm plébánosaként ment nyugdíjba.

Az egyházüldözés egyik tragikus sorsú áldozata volt **Szabó László** (1934-1966) váci káplán. Gyermekkori élmények hatására határozta el, hogy jezsuita lesz. Mivel ezt a rendet feloszlatása után már nem

c) lakása:	c)
okát meg- (bancolás—kezeltörvénys— otta orvos halottam—nem orvos halottam)	d)
a halált közvetlenül előidéző betegség vagy állapot (tüneti megjelöléseket, pl.: szívgyengeség, szívbénulás, légzésbénulás, tudásviznyő, görcsök, rángások, fulladás stb. nem szabad használni; erőszakos halálegyeknél az erőszak módja közlendő, pl.: baleset, koecsigázás);	a)
b) alapterület (a fentiekre vezető megelőző betegség, állapot) volt-e (nem—igen), megpedig:	b)

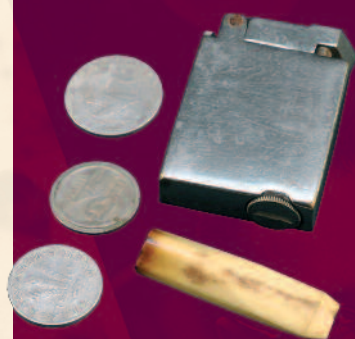
Kenyeres Lajos halottvizsgálati bizonyítványa

Kuklay társaival együtt részt vett egy irat elkészítésében, amely a vidéki papságot tájékoztatta a budapesti eseményekről. Ennek a „Kedves barátom” címet adták. A nyomtatáshoz szükséges felszerelést a sárospataki plébániáról szerezte be.

válthatta valóra így szemináriumi tanulmányai idején titokban csatlakozott a rendhez. Emiatt kápláni éve alatt mindvégig megfigyelés alatt tartotta a rendőrség, szobáját többször átkutatták, még egyik plébánosa is jelentéseket írt róla. A letartóztatástól az 1963-as amnesztia-rendelet ugyan megmentette, de sorsa nem fordult jobbra. A rendőrség továbbra is rendszeresen zaklatta, kihallgatták, próbálták beszervezni ügynökeik sorába. Erre nem volt hajlandó és megszakított minden papi kapcsolatot, hogy ne tudjon senkiről semmit. 1966. november 12-én tűnt el váci lakásából és holttestére csak a következő év januárjában találtak rá kirándulók a Bükk-hegység egyik barlangjában.

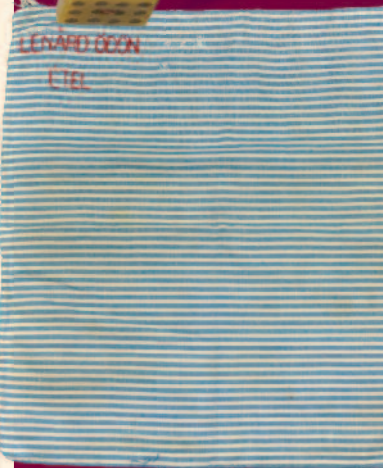
A katolikus papok közül a legtöbb időt, tizennyolc évet **Lénárd Ödön** (1911-2003) piarista töltött börtönben. Az Actio Catholica titkárként feladatai közé tartozott az iskolák államosítása ellen indított mozgalom ügyeinek intézése. Emiatt 1948-ban letartóztatták és államellenes izgatás címén hatévi börtönre ítélték. A Gyűjtőfogházban és a váci börtönben raboskodott, ahonnan 1953-ban amnesztiával szabadult. Mivel egyházi beosztást nem kapott triciklis kifutóként és vízóra-leolvasóként dolgozott. Hamarosan újra letartóztatták és összeesküvés címén 7 és fél év börtönre ítélték. Az 1963-as amnesztia őt is érintette. Ezt követően adminisztrátorként dolgozott. 1966-ban ismét letartóztatták és 19 évet kapott. 1977-ben VI. Pál pápa személyes közbenjárására engedték szabadon. Utána Budapesten,

A halott Szabó László zsebében talált tárgyak. A nyomozás az öngyilkosság látszatát keltette. Nem kizárt azonban, hogy végeztek vele.

Lénárd Ödön börtönzacskója és keresztje, melyet fogkeféből készített

majd Kismaroson vezette az illegálisan alakult ciszterci nővérek közösségét. Haláláig a katolikus papok politikai pereinek kutatásával foglalkozott.

Miután a szerzetesrendeket feloszlatták **Kállay Emilnek** (1929) is el kellett hagynia a piarista rendet és Esztergomi egyházmegyei szolgálatba lépett. Egészen 1991-ig szolgált itt, ahol mindvégig megélte piarista hivatását, hiszen az ifjúság hitre való nevelését – a piaristák speciális szerzetesi fogadalmát – alapvető feladatának tartotta. Ez vezetett 1962-ben ahhoz, hogy egyházi előjárója állami nyomásra három évre eltiltotta a papi szolgálattól. A rendszerváltás után visszatért rendjébe. Jelenleg Csíkszeredán készíti elő a rend erdélyi megtelepedését.

1958-ban szentelték pappá **Rédly Elemért** (1934). A következő évben még folytatta tanulmányait. Egyik professzoruk példáját követve társaival nem volt hajlandó egy papi békegyűlésen megjelenni, ezért a Papnevelő Intézetet feloszlatták, és a növendékeket az egyházi szolgálatból elbocsátották. 1959-1964 között politikai okok miatt segédmunkásként dolgozott Budapesten. Csatlakozott ahhoz a csoporthoz, amelyik megszervezte az elbocsátott kispapok illegális továbbképzését és felszentelését. 1961-ben letartóztatták, szervezkedésben való részvétel vádjával és mint elsőrendű vádlottat, 3 év 6 hónapra ítélték. A gyűjtőfogházból 1963 márciusában közkegyelemmel szabadult, majd a magyar Állam és a Vatikán között folyó tárgyalások idején újból engedélyezték lelkipásztori működését. Jelenleg Győr-Szabadhegy plébánosa.

Kállay eltiltása alatt olyan munkát keresett, amellyel feltűnés nélkül járhat híveihez; így lett rádiószerszelő

Fogkefe és fogkrém Rédly Elemér tisztasági csomagjából

A képen Bálint József a váci szociális otthon kertészeként húzza a szekeret, a mellette levő képen kántortáskája

Ezzel a villával készítette Szigeti atya a szőnyeget a börtönben

„VESZÉLYES” IDEOLÓGIÁK

A keresztény alaptanítás, Isten létezésének és Jézus megváltó mivoltának megvallása és hirdetése már önmagában elegendő volt ahhoz, hogy lényegénél fogva szembehelyezkedjen minden materialista ideológiával. Volt néhány, talán utópisztikus államelmélet, mely különösen is magára vonta a kommunista egyházüldözők haragját.

Ezek egyike volt a **dr. Szigeti Imre** domonkos (1907 – 2001) által kidolgozott Keresztény Front programja. A szerzetesrendek feloszlata után, 1951-ben csatlakozott Budapesten a Keresztény Front elnevezésű illegális mozgalomhoz, melynek ideológiai vezetője lett. A mozgalom célja az ország keresztény szellemű fejlődése volt, s ennek érdekében dolgoztak ki egy az egyház szociális tanításához igazodó politikai-gazdasági-kulturális programot. Ezzel próbáltak felkészülni egy többpárti politikai helyzetre. A kis csoportba idővel az ÁVH is beépült és 1956 nyarán, bírósági tárgyalás nélkül a csoportot letartóztatták. A forradalom alatt szabadultak, de Szigeti Imre atya számára a szabadság rövid ideig tartott. A következő évben ismét letartóztatták és megkezdte 16 éven át tartó rabéletét. Ebben kétévi szünetet csak az 1963-as általános amnesztia jelentett. A börtönben cipésként és szőnyegszövőként dolgozott. Szabadulása után ismeretlenül, csendben élt. Semmiféle egyházi vagy politikai kiténtetésben nem részesült.

A másik, talán még „veszélyesebb” ideológia a jezsuiták által kidolgozott Világszolidaritás volt. Eszmei atyja **Dombi József** (1900 – 1988), aki fiatal rendtársaival a Szentírás, a pápai körlevelek és főként a szolidaritás eszmevilágának módszeres tanulmányozásába kezdett. Így alakította ki a köréje gyűlt ún. „próféta-iskola” tagjaival a Világszolidarizmus elméletét. Lényege, hogy hatalomra jutott az emberben az önzés, mely két végletes magatartásban az individualizmusban és a kollektívizmusban nyilvánul meg. A Világszolidarizmus pedig ezekkel szemben az ideális társadalmi rendet a személy és a közösség kölcsönös szolgálatában látja. E felfogás szerint a szolidaris gazdasági és társadalmi rend az egyéni és a közösségi érdek zavartalan egyensúlyára épül. Ha akár az egyént, akár a közösséget elnyomják, az súlyos társadalmi válsághoz vezet. Jelszavuk „Világ teremtményei egyesüljetek!”

A Világszolidarizmust **Bálint József** (1916 – 2009) foglalta írásba. A kommunista hatalom nem tűrte tétlenül e gondolatok népszerűsítését és 1964-ben a Világszolidaristák perében a próféta iskola tagjait, köztük Bálint Józsefet is, bebörtönözték. 1948-ban ismerkedett meg először a börtönélettel és a szadista örök kegyetlenkedéseivel, miután egyik szentbeszédében a vasárnapi munka ellen prédikált. Akkor még rövid időn belül szabadult. Következő letartóztatásáig volt teológiai tanár, kántor s végül a váci egyházmegyei szociális otthon háziszolgája. Ezalatt néhány jezsuita társával rendszeresen összejártak, és terjesztették a Világszoli-

A Kalot jelszava:
Krisztusibb embert!
Műveltebb falut! Életerős népet! Önerzetes magyart!
A mozgalom félmilliós tagságával az ország legnagyobb egyesülete volt.

Grósz József kalocsai érsek levele a börtönéveit töltő Bulányinak.
Bulányi tevékenységét az egyház is elítélte, rehabilitálása csak halála előtt néhány évvel történt meg.

darizmus gondolatát. Ez elég volt ahhoz, hogy 1964-ben börtönbe kerüljenek. „A börtönben átéreztem: mindent elvehetnek tőlem, de a Krisztustól kapott papi hatalmat nem. Ezért érdemes vállalni minden nélkülözést, megpróbáltatást.” 1967-ben szabadult, ezután az egyházi pályán sokáig csak a kántorságig vihette, míg a nyolcvanas években megnyílhatott a leányfalusi lelkigyakorlatos ház, melynek ő lett a vezetője. Papi hivatását, melyet a börtönben sem adott fel, haláláig folytatta.

Szintén a jezsuiták irányítása alá tartozott a KALOT mozgalom is, melynek vezetője **Kerkai Jenő** (1904-1970) volt. Fiatal teológiai tanárként került kapcsolatba a Szeged környéki falvak lakosságával és az ő körökben kezdte el az egyház szociális tanítását megvalósítani. Hamarosan segítőtársakat is talált és 1935-ben megalapította a katolikus paraszt fiatalok legényegyletét; a KALOT-ot. Amikor Rákosi Mátyás kommunista pártfőtitkár kimondta, hogy „Mindszenty kellemetlen, de Kerkai veszélyes”, ezzel az alapító és az egyesület napjai is meg voltak számlálva. 1949-ben tartóztatták le. A börtönből 10 év után félszeggel és beteg szívvel szabadult. Ezután vasmunkásként és kertészként dolgozott, majd a pannonhalmi szociális otthonban lett segédápoló. Életét a teljes jelentéktelenségbe süllyedve, de az életszentség magas fokán fejezte be Kerkai, akiről még a kihallgató tisztje is úgy nyilatkozott a vallatások után: „Kerkai egy világszám!”

Igen tisztelt Bulányi Ur!

Köszönöm a Márianosztráról közvetített karácsonyi üdvözlőlevelet és személyes jókívánságait és egyben áldásos új évet kívánok.

Börtönben levő papjainkat számon tartjuk. A miniszterelnökkel folytatott legutóbbi tárgyalásunk alkalmával is kértük ügyük kedvező elintézését. A felelet: Ezeket az ügyeket egy-egy amnesztiarendelethez idején egyénekenként bírálják el.

Üdvözlettel

Grósz József
kalocsai érsek.

Egy másik mozgalom, mely az elnyomatás éveiben alakult és minden üldöztetés ellenére virágkorát élte a piarista **Bulányi György** (1919-2010) által vezetett Bokor mozgalom volt. Bulányi, aki később a magyar katolikus egyház mumusa volt, 1945 tavaszától kezdett kisközösségeket létrehozni Debrecenben és az egész országban, hogy az egyház a kommunista diktatúra idején is az evangélium szellemében éljen. Tevékenységét az állam összeesküvésnek minősítette, 1952-ben letartóztatták; az ügyész halálbüntetést kért rá, de kegyelemből „csak” életfogytiglani börtönre ítélték. 1960 végén amnesztiával szabadult, ezután szállítómunkásként, majd fordítóként dolgozott. 1970-re készítette el teológiai főművét „*Keressétek az Isten országát!*” címmel, melyben az evangéliumokat elemezte, és bemutatta Jézus eredeti üzenetét. Többek között ennek hatására új lendületet vett közösségépítő munkája, amit az állam változatlanul rossz szemmel nézett, és nyomásgyakorlásával 1982-ben elérte, hogy a Püspöki Kar eltiltsa Bulányi Györgyöt a templomi szolgálattól; nem utolsósorban azért, mert a Bokor Közösség számos tagja megtagadta a katonáskodást. Ezt a korlátozást csak 1997-ben oldották fel. Legfőbb küldetésének az evangéliumi szellemű közösségépítést tartotta, és a meglévő közösségek mellett egyre újabbakat gyűjtött, még a halála előtti hónapokban is.

László
Gábor
bábja

A REGNUM MARIANUM KÖZÖSSÉG

Budapesti pap-hittanárok közösségeként indult az 1900-as évek elején, akik a cserkészeti gyakorlati, jellemre és a természet szeretetére nevelő módszerét a Mária kongregáció vallásos és erkölcsi nevelésével ötvözték. A rendszeres kirándulások, táborok, szakkörök lehetőséget adtak a fiatalok nevelésére, kórusuk, zenekaruk, bábszínházuk és nyomdájuk is volt.

A kommunizmus azonban nem kímélte a Regnumot sem. Házukat államosították, az atyákat plébániákra helyezték, de a közösség élete titokban tovább folyt. A kommunizmus első szakaszának véres, nagy, koncepciós pereit után az egyházüldözés következő nagy hullámát a kis-közösségek és szerzetesek elleni perek jelentették. Három perben (1961, 1965, 1971) 13 regnumi papot ítélték el.

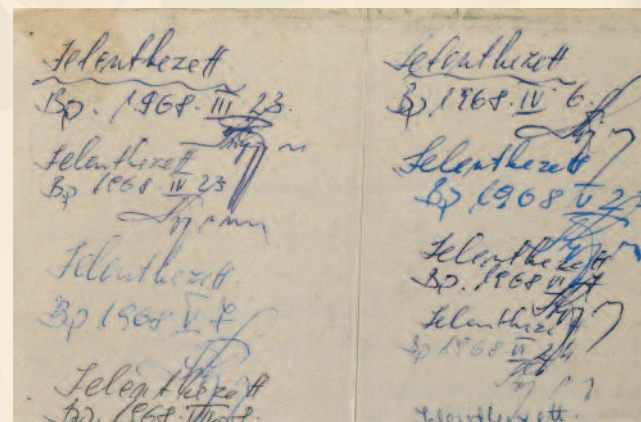
Az első regnumi atya a börtönben **dr. László Gábor** (1913-2005) volt, akit engedély nélküli bábozás miatt ítélték el 1949-ben egy hónapra a „Vörös kalóz” című bábelőadás miatt, melyet provokációnak fogott fel a kommunista hatalom. A későbbi perek idején ezt az időt még három évvel megtoldották. Szabadulását követően sok hányattatás után lett egy kis hegyvidéki falu plébánosa.

Werner Alajos (1905-1978) a híres egyházzeneész másfél évtizedig volt a közösség veze-

tője. A háború után az ifjúsági pasztoráció területén végzett munkája miatt kellett öt éves börtönfogságot elszenvednie. Később, a börtönévek emlékére kelyhet készíttetett. Mint mondta; élete legszebb, Rómában töltött éveit sem adná oda a börtönben töltött időért.

Hagyó József atya (1932) is kétszer került börtönbe. A rács mögött érett meg benne a szerzetesi hivatás. Szabadulása után nem került vissza egyházmegyei szolgálatba, így mint kazánfűtő és rovarirtó csatlakozott a Jézus Kistestvéreinek közösségéhez. Ma Biatorbágyon él.

Somogyi Sándor atya (1937) a titokban fel-szentelt papok közé tartozik. Összeesküvés vádjával került a bíróság elé, ahol két és fél évet kapott. A börtön után kántor és csomagolómun-kás lett, de továbbra is foglalkozott titokban fiatalok vallási nevelésével; a második letartóztatást ő sem kerülhette el. Utána saját egyháza részéről is megaláztatások sorozata érte, de mint mondja; ő csak szolgálni akart.

Werner Alajos
börtönévek
emlékére
készíttetett
kelyhe

Werner Alajos, csakúgy, mint más szabadult papok, „ref”-es lett. Erre a papírra írták, hogy az előírt időpontokban jelentkezett-e a rendőrségen.

„SZÁMON-TARTVA” A kiállítás címe többféleképpen értelmezhető és értelmezendő. Egyrészt a papokat, kiknek emléket állít a kiállítás, számon tartotta az akkori hatalom, lévén a rabok, internáltak számot viseltek, de, mint ahogy hitték, számontartotta őket a Jóisten is, akiért az üldözést elszenvették és nem utolsó sorban nekünk is számon kell tartanunk őket, nem szabad engednünk, hogy emlékük feledésbe merüljön. Ezért jött létre ez a kiállítás. Sajnos nemcsak a történelem viharai szórták szét hagyatékukat, de sokszor azok sem értékelték relikviáikat, ereklyéiket kellőképpen, akiknek ez feladatuk lett volna. Ennek eredményeképpen az a néhány tucat egyházi személy, akiket tárgyi hagyatékukon keresztül bemutatunk csak igazán elenyésző részét képezik a kommunista egyházüldözés pap áldozatainak. Reméljük azonban, hogy célunkat elérjük és sikerül a még kallódó, jobb sorsa érdemes tárgyakat megóvni a további pusztulástól. Éppen ezért kérem, hogy akinek birtokában hasonló hagyatékok vannak, ajánlja fel a kiállítás és pap hitvallóink, vértanúink emlékének életben tartásához. Honlapunk címe, melyen keresztül a szervezőkkel a kapcsolat felvehető: www.szamontartva.hu

KÖNYVAJÁNLÓ

Prevozné Balogh Irén és Rostás Gábor könyve, a SZÁMONTARTVA Balogh István, a hadifogságot és az ÁVH börtönét megjárta katolikus pap életét mutatja be rendkívül lebilincselő módon, sok képpel illusztrálva.

A könyv a kiállítás helyszínén megvásárolható